

MŰHELY

Demeter Zoltán

Pohárköszöntő a Berde-serleggel¹

*„Mert más alapot senki nem vethet
a meglévőn kívül” (1Kor 3,11)*

Főtisztelendő püspök úr, nagytiszteletű főgondnok urak, kedves tiszteletes aszszonyok és tiszteletes urak, felügyelőgondnok társaim, tisztelt jelenlévők!

Különleges jelentőségű elismerés számomra a Püspök úr felkérése és megtisztelő, hogy egyházunk hagyományait ápolva ma, ha jól számolom, száztizenkilencedik kiválasztottként én köszönhetem Önöket a híres Berde-serleggel. Azzal a serleggel, amellyel 1900 óta minden főtanácsi vacsora alkalmával unitárius egyházunk egy-egy világi vezetője, képviselője mond köszöntőt, ünnepi beszédet, emlékezve az egykori jeles pártfogóra, a „legnagyobb jótevőre”, Berde Mózes jogászra, ’48-as kormánybiztosra, országgyűlési képviselőre, arra a nagyszerű emberre, aki 130 esztendővel ezelőtt, az 1888-ban keltezett végrendeletében, jelentős vagyonát „közjóra szentelve”, a „Magyar Unitárius Vallás-közön-ségre” hagyta. Egy olyan „testületre, amelynek élete biztos, a közjóra fennállása hasznos, vagyonkezelése megbízható és a hasonló intézetek közül leginkább van szüksége segélyre”.

Berde Mózes „két ívre terjedő” végrendeletében apró részletességgel nevesíti céladományait: „a laborfalvi unitária Ecclésiának tornya, temploma javítására”, „a torockói unitária Eccléziának, illetőleg oskolájának a székely-fiuk taneszközei megszerzésére”, továbbá a „kolozsvári unitária Ecclésia” mellett, a Valéria árvaháznak és a vakok intézete alapjára is ad „hagyományokat”. Aztán folytatja a

¹ Elhangzott 2018. július 6-án Kolozsváron.

keresztúri Unitárius Gimnasium részére, tanári fizetésekre és az iskola könyvtárának gyarapítására, illetve a kolozsvári unitárius főiskola teljes és célszerű kiépítésére szóló adományaival, majd arra is kiterjed a figyelme, hogy ötszáz forintos külön alapítványt tegyen „kolozsvári főiskolánk azon rendes tanárának, aki leczke óráját teljesen, minden percz levonása nélkül kitölti, egy órát sem mullaszt el, órája alatt csak tantárgyával foglalkozik, s jó sikerrel tanít.” Teszi mindezt annak érdekében, hogy „szorgalomra serkentse a tanár urakat, s jutalmaztassék a szorgalom és a lekiismeretes működés.” Aztán adományoz a szegényebb és újonnan alakuló eklézsiáknak, az eklézsiák azon egyházi tanítóinak, akik a kötelező tantárgyak mellett méhészetet és gyümölcsészetet is tanítanak, és örökségéből jut a hagyatékát kezelő biztosok javadalmazására, illetve egyházunk évenként Kolozsvárott tartandó főtanácsi gyűléseinek alkalmával adandó közebéd költségeire is 300 forint. Egyedi gesztus végrendeletének nyolcadik paragrafusában nagybúni birtoka jövedelméből külön „cipó alapítványt” tesz kétszáz (Kolozsvárott 100, Tordán és Székelykeresztúron 50-50) „jó erkölcsű, igazán szegény, jó tanuló, a törvényeket tisztelő, unitárius ifjú részére úgy, hogy minden tanuló kapjon naponként három jó, egészséges cipót”.

Ma, a nevét viselő székelykeresztúri Berde Mózes Unitárius Gimnáziumban az ő szellemisége jegyében őrzik az egykori Berde-cipók emlékét. Most azokat a diákokat jutalmazzák jelképes cipókkal, illetve évvégi kirándulásokkal, akik a kötelező iskolai órákon kívül, önkéntesen vesznek részt más közösségi tevékenységekben is. Zárójelben jegyzem meg, hogy ennek az iskolának ő maga is diákja volt, és ebben az iskolában az ősztől utolsó éves gimnazista Ágnes lányom, illetve reményeim szerint az egy hónapja konfirmált Gergő fiam is ott fogja majd a tanulmányait folytatni.

Mivel Háromszékről, s azon belül Kríza János, Bölöni Farkas Sándor és a Berde-tanítvány, báró Daniel Gábor Erdővidékjéről érkeztem, Berde Mózesnek az 1848–49-es háromszéki szabadságharcban betöltött szerepéről, tevékenységéről is kell pár szót ejtenem. A tavalyi sepsiszentgyörgyi Berde szobor avatóján Erdővidék legismertebb élő tudósa, a bodosi születésű Egyed Ákos történész elmondása szerint Berde Mózes azt vallotta, hogy: „A megmaradás eszközeit és lehetőségeit minden körülmények között keresni kell!” Berde háromszéki kormánybiztosként résztvevője volt az Agyagfalvi Nemzeti Nagygyűlésnek, ahol ő volt az egyik kezdeményezője a székely határőrség elszakadásának a császári hadparancsnokságtól. Később szervezője, élmezési biztosa volt Háromszék önvédelmi harcának, amiért meg is kapta idézőjeles jutalmát, négy év súlyos várfogságot a jozefstadi börtönben. A harcok sikerében döntő tényező volt jó együttműködése Gábor Áronnal, aki ugyancsak az erdővidéki Bodvajban öntöt-

te a '48-as szabadságharc első két ágyúját. Jelentős elégtétel számomra, hogy a Baróti Gaál Mózes Közművelődési Egyesület titkáráként közreműködhettem ennek az egyedi ipartörténeti műemléknek, a bodvajai kohónak 2006-os felújításában, és 2007-től, minden március 14-én, kezdeményezésünkre kerül sor kistérségi szintű '48-as megemlékezésekre Bodvajban, Erdővidéken.

Pohárköszöntőm végéhez közeledve, Berde Mózesről bátran mondhatom, hogy ő egy igazi példakép, egy olyan személyiség, aki tevékenysége, társadalmi hatása, magatartása alapján mérce lehet minden ember számára. Ránk, itt jelenlévőkre, a Magyar Unitárius Egyház vezetőire, illetve az általa is támogatott unitárius tanintézmények mindenkori diákjaira és tanáira hárul az a feladat, hogy az ő szellemisége soha ki ne haljon egyházunkból, közösségeinkből, és áldozatkészségben, egyházunk iránti gondoskodásban az ő példáját kövessük mindannyian, mind az idők végezetéig.

Ma mindezekre ürítem a Berde-serleget.

Mielőtt azonban a serleg kiürítésére sor kerülne (talán ide talál, talán nem), egyik költeményének pár sorával szeretnék emlékezni nemzetünk egy másik nagyszerű fiára, Kányádi Sándor koszorús költőnkre, a szavak vándorköszörűsére, akit holnap, július 7-én szülőfalujában, Nagyalamfalván kísérnek az utolsó útjára.

Valaki jár a fák hegyén

valaki jár a fák hegyén
ki gyűjtja s oltja csillagod
csak az nem fél kit a remény
már végképp magára hagyott

valaki jár a fák hegyén
vajon amikor zuhanok
meggyűjt-e akkor még az én
tüzemnél egy új csillagot

valaki jár a fák hegyén
mondják úr minden porszemen
mondják hogy maga a remény
mondják maga a félelem

Isten áldja egyházunkat! Isten áldja nemzetünket!